

adw. dr Piotr Sobański LL.M. (Zielona Góra)
piotr.sobanski@adwokatura.pl

Ochrona przed chrystianofobią na gruncie polskiego prawa karnego

1. Chrystianofobia jako zjawisko społeczne

Mianem chrystianofobii określa się irracjonalny lęk lub nienawiść odczuwane w odniesieniu do chrześcijaństwa i chrześcijan. Chrystianofobia polega na manifestowaniu uprzedzenia wobec chrześcijan¹. G. Yancey przeanalizował zagadnienie nienawiści do chrześcijan w Stanach Zjednoczonych i dostrzegł, że zarówno antysemityzm jak i chrystianofobia wiążą się ze stereotypami, nienawiścią i uprzedzeniami. Ostatnie badania, które przeprowadził G. Yancey, wskazują, że obecnie częściej można spotkać się z niechęcią do chrześcijan niż z antysemityzmem². Zjawisko chrystianofobii istnieje także w Europie³. Niechęć do chrześcijan występuje również w Polsce. Nie ma znaczenia, jaki odsetek danego społeczeństwa stanowią chrześcijanie, gdyż chrystianofobii nie należy utożsamiać z nienawiścią do mniejszości religijnej lub dyskryminacją mniejszości⁴. Osoby, które przejawiają skłonności do chrystianofobii, posiadają więcej władzy społecznej niż osoby mające tendencję do obnoszenia się z otwartym rasizmem lub islamofobią⁵. Władza społeczna to stopień wpływu, którym jednostka dysponuje wobec innych jednostek i wobec społeczeństwa⁶. Władza jest asymetryczną kontrolą w relacjach społecznych. Osoby o wysokiej pozycji są bardziej aktywne, częściej wyrażają swoje opinie, a tym samym częściej podejmują udane próby wpływania na innych⁷. Skoro chrystianofobia jest połączona z kwestią władzy społecznej, nie można tego zjawiska zawężyć do państw, w których chrześcijanie są mniejszością, a tym bardziej pomijać jego istnienia w innych państwach.

W niniejszym artykule została zawarta analiza przepisów polskiego prawa karnego, które gwarantują ochronę przed występującymi w Polsce zdarzeniami motywowanymi nienawiścią względnie uprzedzeniami wobec chrześcijaństwa i chrześcijan.

2. Przejawy chrystianofobii w Polsce w latach 2012-2017

W październiku 2014 r. zostało przeprowadzone przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC badanie we wszystkich parafiach katolickich, które odnosiło się do przejawów chrystianofobii w Polsce w latach 2012-2014. Okazało się, że w omawianym okresie w 12% parafii zdaniem księży zdarzały się sytuacje, w których byli oni nierówno traktowani. Zdarzały się liczne przypadki nierównego traktowania świeckich, które polegały głównie na agresji słownej o podłożu religijnym (54% przypadków) oraz na dyskryminacji

1 Por.: M. Duda, *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016, s. 42, <http://www.uwm.edu.pl/kryminologia/wp-content/uploads/2017/02/Przest%20pstwa-z-nienawi%20ci.-Studium-prawnokarne-i-kryminologiczne-tekst.pdf> [data dostępu: 5 lipca 2019 r.]; M. Duda, *Czy Kościół w Europie ma przyszłość? [w:] Veritati et Caritati, Tom I, Ukazać piękno wiary*, red. M. Terka, J. Kapuściński, Ł. Laskowski, Wydawnictwo Naukowe Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie, Częstochowa 2013, s. 175.

2 G. Yancey, *Hostile Environment: Understanding and Responding to Anti-Christian Bias*, InterVarsity Press, Downers Grove 2015, s. 21 i n..

3 Por.: M. Bojarska, *Marginalizacja i wykluczenie społeczne ze względu na inność kulturową – rozmiary zjawiska i próby normalizacji*, *Dyskurs Pedagogiczny*, Tom 9, 2013, s. 149.

4 Odmienne: M. Duda, *Przestępstwa...*, s. 42.

5 Por.: G. Yancey, *Hostile...*, s. 22.

6 <http://www.businessdictionary.com/definition/social-power.html> [data dostępu: 2 lipca 2019 r.].

7 Szerzej: B. Wojciszke, *Psychologia władzy*, *Nauka*, Nr 2, 2011, s. 52 i n.

w miejscu pracy, szkole, uczelni lub urzędzie ze względu na wyznawaną wiarę (32,7% przypadków). W 8% parafii dochodziło do profanacji miejsc świętych, które polegały głównie na zniszczeniu pomnika, figurki lub kapliczki (25,8% przypadków)⁸. Instytut na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris publikuje coroczne zestawienia przejawów chrystianofobii w Polsce. Z zestawień obejmujących lata 2014-2017 wynika, że w omawianych latach zdarzyły się m.in.: zniszczenia kościołów, włamania do kościołów, kradzieże przedmiotów służących do liturgii, profanacje hostii, profanacje i zniszczenia krzyży, zniszczenia pomników o charakterze sakralnym, kradzieże pomników, dewastowania cmentarzy, zachowania polegające na przeszkadzaniu w aktach religijnych, publiczne znieważenia księży⁹. Wspomniane wyżej zdarzenia wskazują, że chrystianofobię należy traktować w Polsce jako poważny problem społeczny.

3. Chrystianofobia jako motywacja do popełniania czynów karalnych

Jak wynika z art. 115 § 1 KK, czynem zabronionym jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. Kodeks Karny nie zawiera ogólnej definicji przestępstwa, lecz można ją stworzyć na podstawie art. 1, 2, 7 i 9 KK. Przestępstwem jest czyn (działanie lub zaniechanie) człowieka, który jest zabroniony przez ustawę pod groźbą kary, zawiniony umyślnie lub nieumyślnie oraz społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy¹⁰. Do tej definicji nawiązał SN w postanowieniu z dnia 28 grudnia 2017 r., wskazując, że „Przestępstwem jest czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę pod groźbą kary. Dla uznania jakiegoś czynu za przestępstwo konieczne jest więc wykazanie, że narusza on wartości społeczne, ale w stopniu wyższym niż znikomy (art. 1 § 2 k.k.), dopiero wówczas możliwe będzie zastosowanie wobec sprawcy takiego czynu określonej sankcji karnej”¹¹.

Na gruncie przepisów nieobowiązującego już Kodeksu Karnego z 1969 r. wyodrębniono dla oceny działania sprawcy pojęcie pobudki, które odnosiło się do treści emocjonalnych i pojęcie motywu, dotyczące sfery intelektualnej. Zarówno motyw, jak i pobudka są bodźcami skłaniającymi sprawcę do penalizowanego zachowania¹². Z kolei w Kodeksie Karnym z 1997 r. zostało wprowadzone pojęcie motywacji. Nie ma jednej definicji motywacji. Jest ona bardzo pojemnym i ocennym pojęciem, które na gruncie psychologii odnosi się do procesów pobudzających działanie. Motywacja sprawcy to pojęcie zbiorcze, które obejmuje całokształt elementów intelektualnych i emocjonalnych, kształtujących nastawienie sprawcy i objaśniających, dlaczego dopuścił się przestępstwa. Motywacja może przesądzać na korzyść sprawcy albo na niekorzyść. Motywacja jest pojęciem bogatszym treściowo niż pojęcie pobudki. Motywacją są psychiczne racje, które

8 Szerzej: W. Sadłoń, *Wolność religijna w parafiach katolickich w Polsce w latach 2012–2014. Raport z badań* [w:] *Wolność religijna. Wybrane zagadnienia*, red. W. Cisko, M. Olszówka, W. Sadłoń, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Warszawa 2018, s. 225-238.

9 Szerzej: *Submission of Data Collection to the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) 2014 Annual Report on Hate Crimes*, Ordo Iuris Institute for Legal Culture, April 2015; *Submission of Data Collection to the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) 2015 Annual Report on Hate Crimes*, Ordo Iuris Institute for Legal Culture, April 2016; *Submission of Data Collection to the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) 2016 Annual Report on Hate Crimes*, Ordo Iuris Institute for Legal Culture, April 2017; *Submission of Data Collection to the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) 2017 Annual Report on Hate Crimes*, Ordo Iuris Institute for Legal Culture, April 2018.

10 L. Gardocki, *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Nr 2, 2013, s. 30.

11 Postanowienie SN z dnia 28 grudnia 2017 r., II KK 441/17, LEX nr 2447340.

12 Por.: M. Budyn-Kulik, *Środek karny pozbawienia praw publicznych. Analiza dogmatyczna i praktyka orzecznicza*, *Prawo w działaniu. Sprawy karne*, Nr 23, 2015, s. 105; M. Szczepaniec, *Zasada indywidualizacji kary na gruncie kodeksu karnego z 1997 r.*, *Zeszyty Prawnicze*, Z. 4, 2012, s. 184; J. Bojarski, *Komentarz do art. 115 KK*, LEX 2016.

wpłynęły na proces decyzyjny sprawcy, związany z realizacją przez niego znamion czynu zabronionego. Natomiast to przeżycie, które odegrało w danym procesie decyzyjnym dominującą rolę, można określić mianem motywu. Zestawiając zatem motyw z motywacją, należy przypisać motywacji szerszy zasięg niż motywowi¹³. Dla określenia stopnia zawinienia sprawcy istotne znaczenie ma dominujący charakter określonej motywacji. Ustalając stopień winy, sąd jest zawsze zobligowany do dokonania oceny motywacji¹⁴.

Motywacja sprawcy stanowi także element składowy społecznej szkodliwości czynu, co wynika wprost z treści art. 115 § 2 KK. W wyroku z dnia 12 lipca 2006 r. SN podkreślił, że „Obowiązkiem sądu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie co do stopnia szkodliwości czynu, po wzięciu pod uwagę elementów wymienionych w przepisie art. 115 § 2 k.k.”¹⁵. Warto przy tym mieć na uwadze następujący pogląd SN zawarty w wyroku z dnia 22 lutego 2018 r., cyt. „Społeczna szkodliwość czynu zabronionego jest właściwością stopniowalną, a wynika to wprost z treści art. 1 § 2 k.k. Należy jednak podkreślić, że ustawodawca nie pozostawił orzekania co do stopnia społecznej szkodliwości swobodnej ocenie sądu, skoro w art. 115 § 2 k.k. określił kwantyfikatory tej oceny. Sformułowanie „sąd bierze pod uwagę” zawarte w cytowanym przepisie oznacza, że sąd orzekający nie może pominąć żadnego z tych kryteriów oceny, chyba że któreś z nich nie odnosi się do znamion ustawowych konkretnego typu przestępstwa”¹⁶. Ocena motywacji sprawcy przestępstwa ma znaczenie dla ustalenia stopnia społecznej szkodliwości. Wśród okoliczności zawartych w art. 115 § 2 KK jedynie motywacja i postać zamiaru są okolicznościami związanymi z podmiotową stroną czynu zabronionego¹⁷. W nawiązaniu do tej kwestii warto zacytować fragment wyroku SN z dnia 11 października 2006 r.: „Katalog wymienionych w art. 115 § 2 k.k. elementów wpływających na ocenę społecznej szkodliwości czynu jest zamknięty i nie dopuszcza się jego rozszerzającej interpretacji. W skład katalogu tych okoliczności wchodzi jedynie te, które związane są z czynem, z jego stroną przedmiotową i podmiotową (postać zamiaru, motywacja). Nie są to natomiast okoliczności dotyczące sprawcy, charakteryzujące jego dotychczasowy tryb życia, warunki osobiste, właściwości. (...) Podkreślić trzeba też, że nie należy utożsamiać przesłanek, które decydują o ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu i tych, które wpływają na wymiar kary za konkretne przestępstwo”¹⁸. W omawianym kontekście SN wskazał, że „za okoliczność wpływającą na stopień społecznej szkodliwości czynu nie może być również uznany fakt naprawienia przez sprawcę wyrządzonej przestępstwem szkody”¹⁹.

Dyrektywy wymiaru kary zostały zawarte w art. 53 KK; dzielą się one na ogólne (§ 1) oraz szczególne (§ 2). Motywację ustawodawca zakwalifikował jako dyrektywę szczególną, wprowadzając ją do treści § 2. Motywacja jest okolicznością istotną dla wymiaru kary ze względów sprawiedliwościowych i prewencyjnych²⁰. W postanowieniu z dnia 28 maja 2015 r. SN podkreślił, że „art. 53 k.k. nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego zachowania)”²¹. Motywacja może wpłynąć na

13 Por.: T. Oczkowski, *Komentarz do art. 115 KK*, LEX 2018; L. Tyszkiewicz, *Komentarz do art. 148 KK*, LEX 2016; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 53 KK*, LEX 2018; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 53 KK*, LEX 2018; A. Marek, *Komentarz do art. 115 KK*, LEX 2010; J. Bojarski, *Komentarz do art. 115 KK*; M. Budyn-Kulik, *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, Prawo w działaniu. Sprawy karne, Nr 30, 2017, s. 45.

14 Szerzej: W. Wróbel, *Komentarz do art. 53 KK*, LEX 2016.

15 Wyrok SN z dnia 12 lipca 2006 r., II KK 386/05, LEX nr 193062.

16 Wyrok SN z dnia 22 lutego 2018 r., II KK 349/17, LEX nr 2449784.

17 Por.: W. Wróbel, *Komentarz do art. 53 KK*; M. Szczepaniec, *Zasada...*, s. 186.

18 Wyrok SN z dnia 11 października 2006 r., II KK 52/06, LEX nr 202113.

19 Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2017 r., III KK 118/17, LEX nr 2350659.

20 I. Zgoliński, *Komentarz do art. 53 KK*.

21 Postanowienie SN z dnia 28 maja 2015 r., II KK 126/15, LEX nr 1786791.

zaostrenie lub złagodzenie kary²².

W świetle przepisów Kodeksu Karnego można mówić o przestępstwach motywowanych chrystianofobią, zastrzegając, że może to dotyczyć w zasadzie jakichkolwiek czynów karalnych analizowanych pod kątem motywacji sprawcy. W części szczególnej Kodeksu Karnego nie zostały wyodrębnione w osobnym rozdziale przestępstwa motywowane chrystianofobią. Tego rodzaju zabieg byłby zresztą chybiony, gdyż na tej zasadzie można wyodrębnić przestępstwa motywowane np. chęcią zysku czy zemstą, co spowodowałoby powtórzeniem przepisów i wprowadzeniu zbytek kazuistyki do części szczególnej Kodeksu Karnego. Jak wskazano wyżej, do motywacji ustawodawca odniósł się w szerokim kontekście w części ogólnej Kodeksu Karnego i ma ona zasadniczy wpływ na karnoprawną ocenę konkretnego czynu popełnionego przez sprawcę. Jak wynika z powyższych rozważań, sąd orzekający w danej sprawie ma obowiązek każdorazowo uwzględnić motywację sprawcy przestępstwa w kilku aspektach. Motywację należy brać pod uwagę zarówno przy określaniu stopnia społecznej szkodliwości, winy, jak i przy określaniu prognozy kryminologicznej sprawcy.

W kolejnych punktach (tj. 4-9) zostaną omówione poszczególne czyny karalne, które zostały zawarte w części szczególnej Kodeksu Karnego i w swej treści odnoszą się m.in. do dyskryminacji względnie nienawiści wobec chrześcijaństwa i chrześcijan, a tym samym mają znaczenie dla oceny penalizacji zjawiska chrystianofobii w Polsce.

4. Ochrona przed zjawiskiem chrystianofobii w oparciu o art. 118, 119 i 126a KK

W art. 118 § 1-2 KK została zawarta penalizacja zbrodni ludobójstwa. Przedmiotem ochrony przestępstw z art. 118 KK jest ludzkość w szerokim sensie jej istnienia. Ochrona przewidziana w art. 118 KK ma wymiar grupowy. Przedmiotem ochrony czynu z art. 118 § 1 KK jest życie i zdrowie. Art. 118 § 2 KK penalizuje określone w tym przepisie działania eksterminacyjne. Przedmiotem ochrony jest m.in. prawo do posiadania potomstwa i sprawowania pieczy nad nim. Jako uboczny przedmiot ochrony art. 118 KK należy traktować wolność przekonań religijnych i politycznych²³. Ochrona przewidziana w art. 118 KK odnosi się do zachowań podejmowanych m.in. podczas działań zbrojnych, a także na obszarach zajętych lub okupowanych. Nie jest jednak konieczne, aby przestępstwa określone w art. 118 KK były popełnione podczas wojny²⁴.

Zawarte w art. 118 § 1 KK pojęcie „grupy” należy definiować jako zespół co najmniej kilku osób bez formalnego zorganizowania, o pewnym (choć nieokreślonym ściśle) stopniu trwałości. Grupą wyznaniową jest zbiorowość, której członkowie wyznają określoną religię i są połączeni wspólnymi poglądami oraz przekonaniami religijnymi²⁵.

Penalizowane na gruncie art. 118 KK ludobójstwo ma charakter powszechny²⁶. Czyn określony w art. 118 § 1 KK jest przestępstwem skutkowym. Zatem do wypełnienia znamion niezbędne jest dokonanie zabójstwa lub spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Przestępstwo ludobójstwa może mieć w zależności od czynności podjętej przez sprawcę charakter materialny (wstrzymanie urodzeń, przymusowe odbieranie dzieci) albo

22 M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 53 KK*.

23 Por.: M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2017; T. Bojarski, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2015; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2018; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2014; A. Marek, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2010.

24 Por.: P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2016; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 118 KK*.

25 M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 118 KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 118 KK*.

26 Szerzej: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 118 KK*, LEX 2018; T. Bojarski, *Komentarz do art. 118 KK*; A. Marek, *Komentarz do art. 118 KK*.

formalny (stworzenie warunków życia, które grożą biologicznym wyniszczeniem)²⁷. O ile celem działania sprawcy przestępstw z art. 118 § 1 i 2 KK jest wyniszczenie określonych grup, to przedmiotem bezpośredniego działania są pojedyncze osoby należące do tych grup. Przestępstwa z art. 118 KK mogą być popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim kierunkowym, gdyż sprawca musi obejmować umyślnością także cel określony przez ustawodawcę, tj. działać w celu „wyniszczenia w całości albo w części grupy”. Konieczna jest świadomość działania na rzecz naruszenia dobra prawnego (element kognitywny) i wola popełnienia czynu (element wolicjonalny). Zamiar zniszczenia musi obejmować zniszczenie całości albo części grupy, traktowanej jako odrębny podmiot, a nie wyłącznie kilku osób z uwagi na ich przynależność do grupy, o której mowa w art. 118 § 1 KK²⁸.

Zgodnie z art. 119 § 1 KK kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przestępstwo z art. 119 § 1 KK należy do grupy przestępstw przeciwko ludzkości, a tym samym przedmiotem jego ochrony jest ludzkość. Przedmiotem ochrony są także: wolność od przymusu, swoboda sumienia, wyznania, nietykalność cielesna jednostki. Przepis chroni zarówno grupy ludzi jak i poszczególne osoby. Jako przedmiot ochrony traktuje się również spokój i bezpieczeństwo społeczne²⁹.

Przemoc w rozumieniu art. 119 § 1 KK polega na użyciu siły fizycznej w stosunku do osoby lub grupy osób, niezależnie od tego, czy siła ta ma bezpośrednio prowadzić do określonego zachowania, czy też ma oddziaływać determinująco na osobę lub grupę osób. Przemoc powinna przejawiać się czymś więcej niż naruszeniem nietykalności cielesnej. Przemoc nie musi jednak dotyczyć bezpośrednio osoby. Pojęcie groźby bezprawnej, do którego odnosi się art. 119 § 1 KK zostało zdefiniowane w art. 115 § 12 KK. Dla wypełnienia przedmiotowych znamion przestępstwa z art. 119 § 1 KK nie jest wymagane, aby sprawca osobiście groził pokrzywdzonemu³⁰.

Podmiotem przestępstwa może być każdy sprawca działający w motywacji wskazanej w art. 119 § 1 KK. Nie ma znaczenia, czy wykonuje on polecenia innych osób, czy działa z własnej inicjatywy. Nie wyczerpuje znamion czynu sytuacja, w której sprawca podejmuje określone w art. 119 § 1 KK zachowania wobec osób należących do innej niż on grupy (np. religijnej), lecz motywy jego działania były inne niż odmienna przynależność tych osób do grupy. Przemoc lub groźba bezprawna, która podlega penalizacji na podstawie art. 119 § 1 KK powinna być oparta na motywach dyskryminacyjnych³¹.

Przedmiotem wykonawczym przestępstwa z art. 119 § 1 KK może być osoba albo grupa osób. Czyn z art. 119 § 1 KK może zostać popełniony wyłącznie poprzez działanie. Celem działania może być np. zastraszanie pokrzywdzonych, zmuszanie do określonego zachowania. Do znamion czynu nie należy jednak cel, jakim kierował się sprawca. Przestępstwo ma charakter formalny, gdyż skutek nie należy do jego znamion. Może być ono popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim³².

27 Por.: P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 118 KK*; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 118 KK*.

28 Por.: M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 118 KK*; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 118 KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 118 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 118 KK*; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 118 KK*.

29 Por.: M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2017; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2018; T. Bojarski, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2015; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2018.

30 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 119 KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 119 KK*.

31 Szerzej: T. Bojarski, *Komentarz do art. 119 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2014; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 119 KK*.

32 Szerzej: M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 119 KK*; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 119 KK*; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2016; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 119 KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 119 KK*; T. Bojarski, *Komentarz do art. 119 KK*.

Jak stanowi art. 126a KK, kto publicznie nawołuje do popełnienia czynu określonego w art. 118, 118a, 119 § 1, art. 120-125 lub publicznie pochwała popełnienie czynu określonego w tych przepisach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przedmiot ochrony przepisu art. 126a KK jest analogiczny do przedmiotu ochrony przepisów powołanych w treści art. 126a KK. Penalizacja zachowań określonych w art. 126a KK ma na celu ochronę porządku publicznego oraz zapobieganie popełnienia zbrodni i występków wymienionych w art. 118, 118a, 119 § 1, art. 120-125 KK³³.

Nawoływanie to wzywanie, namawianie innych osób do określonych zachowań. Nawoływanie w rozumieniu art. 126a KK może polegać np. na wydawaniu okrzyków, rozlepianiu lub plakatów, ogłoszeń, występowaniu na manifestacjach. Pochwalanie polega na wyrażaniu wyraźnej aprobaty dla wskazanych w treści art. 126a KK przestępstw, co dotyczy zarówno przestępstw już popełnionych jak i tych, które mają dopiero być popełniane. Pochwalanie należy rozumieć jako gloryfikowanie danych zachowań, przedstawianie ich jako słusznych i godnych naśladowania³⁴. Czyn z art. 126a KK jest przestępstwem formalnym. Nawoływanie lub pochwalanie muszą być realizowane publicznie. Nawoływanie odnosi się do niezindywidualizowanych odbiorców w nieokreślonej liczbie, przy czym nie da się wskazać liczby osób, która spełniała kryteria „publiczności” penalizowanych zachowań. Nie może to być jednak krąg najbliższej rodziny lub przyjaciół sprawcy. Nawoływanie i pochwalanie, o których mowa w art. 126a KK, stanowią swego rodzaju formy podżegania, lecz nie mogą być rozpatrywane na gruncie art. 18 § 2 KK, gdyż są skierowane do nieokreślonej liczby osób³⁵. Przestępstwo z art. 126a KK w postaci nawoływania może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim. W doktrynie prezentowany jest pogląd, że czyn z art. 126a KK w postaci pochwalania może zostać popełniony w obu postaciach zamiaru. Według innego poglądu pochwalania w rozumieniu art. 126a KK można się dopuścić ze względu na intencjonalny charakter znamion czynu jedynie z zamiarem bezpośrednim³⁶.

5. Ochrona chrześcijan na podstawie art. 195 KK

Rozdział XXIV Kodeksu Karnego chroni wolność sumienia i wyznania. W tym Rozdziale został zawarty m.in. art. 195 § 1 KK, który penalizuje przeszkadzanie w wykonywaniu aktów religijnych. Ma to na celu ochronę prawa do publicznego wykonywania kultu religijnego. Swobodę publicznego wykonywania kultu religijnego należy traktować jako jeden z aspektów zewnętrznej wolności religijnej. Zewnętrzna wolność religijna jest gwarancją wolności wewnętrznej, polegającej na swobodzie posiadania określonych przekonań w kwestiach religijnych. Przedmiotem ochrony indywidualnej przestępstwa z art. 195 § 1 KK jest wolność od wszelkich złośliwych zakłóceń swobody uczestniczenia i kontemplacji aktu religijnego, które naruszają uczucia religijne uczestniczących osób³⁷. Ochrona ta obejmuje jedynie prawa osób wierzących³⁸.

33 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2018; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2016.

34 Szerzej: M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2017; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2014.

35 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 126a KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 126a KK*; T. Bojarski, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2015; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 126a KK*.

36 Szerzej: M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 126a KK*, LEX 2018; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 126a KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 126a KK*.

37 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2018; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2014; M. Filar, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2005.

38 N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 195 KK*.

Znamieniem czynu jest ponadto wymóg posiadania przez dany kościół lub związek wyznaniowy uregulowanej sytuacji prawnej. W przypadku Kościoła Katolickiego stosunek państwa do Kościoła określa Konkordat, tj. umowa międzynarodowa zawarta ze Stolicą Apostolską, będącą podmiotem prawa międzynarodowego³⁹.

Aktami religijnymi w rozumieniu art. 195 § 1 KK są nie tylko akty kultu czy akty rytualne, ale wszelkie czynności o charakterze religijnym. Nie jest konieczne, aby w akcie kultu uczestniczył duchowny⁴⁰. W doktrynie istnieje spór co do objęcia przewidzianą w art. 195 KK ochroną również indywidualnych aktów religijnych. Publiczne wykonywanie aktu religijnego występuje wówczas, gdy jest on wykonywany w specjalnie przeznaczonym do tego celu obiekcie (np. kościele, kaplicy itp.), do którego ma dostęp każda osoba. Dla uznania publicznego charakteru aktu wystarczy, aby jego wykonywanie mogło potencjalnie dotrzeć do wiadomości szerokiego kręgu osób. Możliwe jest wykorzystanie w tym celu środków masowego przekazu, np. gdy transmisja mszy dokonywana jest przez radio, telewizję lub Internet⁴¹.

Przeszkadzaniem jest zachowanie, które chwilowo lub przez dłuższy czas uniemożliwia uczestnictwo w akcie religijnym, zakłóca nastrój skupienia. Pojęcie przeszkadzania obejmuje wszelkie zachowania, które zakłócają powagę wykonywanego aktu religijnego i utrudniają jego prawidłowy przebieg lub udział uczestniczących w nim osób. Zachowanie sprawcy może być podjęte w formie działania lub zaniechania⁴².

W art. 195 § 2 KK zostało zawarte przestępstwo złośliwego przeszkadzania pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym, które jest obwarowane takim samym zagrożeniem karą, co czyn z art. 195 § 1 KK. Przestępstwo z art. 195 § 2 KK ma na celu ochronę czci zmarłych i uczuć osób uczestniczących w pogrzebie, uroczystości lub obrzędzie żałobnym. Przepis ten penalizuje przeszkadzanie w pochówku zmarłego, w uroczystościach bezpośrednio poprzedzających pochówek (np. msza żałobna) oraz następujących bezpośrednio po pochówku. Znamię uroczystości i obrzędów żałobnych należy traktować szeroko. Nie jest istotne to, czy ceremonie wymienione w § 2 odbywają się w porządku świeckim czy religijnym⁴³. Przeszkadzanie, o którym mowa w art. 195 § 2 KK można zrealizować przez działanie lub zaniechanie. Przeszkodzenie nie musi odnosić się bezpośrednio do osób uczestniczących w uroczystości pogrzebowej⁴⁴.

Zawarte w art. 195 § 1 i 2 KK znamię złośliwości występuje wówczas, gdy zachowanie sprawcy jest świadome i towarzyszy mu chęć sprawienia dolegliwości. Przez pojęcie złośliwości należy rozumieć zatem szczególną motywację sprawcy, która wyraża się chęcią dokuczenia, wyrządzenia bólu i poniżenia innej osoby. Przeszkadzaniem złośliwym jest także przeszkadzanie „dla zabawy”. Aby zachowanie sprawcy uznać za złośliwe, nie musi istnieć ani długotrwałość określonych działań, ani ich uporczywość⁴⁵. Określone w art. 195 KK czyny mają charakter formalny. Ich dokonanie nie jest zależne od skutku. Są one przestępstwami umyślnymi, które można popełnić jedynie w formie zamiaru bezpośredniego, gdyż motywem jest złośliwość (szczególna pobudka)⁴⁶.

39 Szerzej: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*.

40 Szerzej: W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2017.

41 Szerzej: M. Filar, *Komentarz do art. 195 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2018; W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 195 KK*, LEX 2015; N. Kłączyńska, *Komentarz do art. 195 KK*.

42 P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 195 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*.

43 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*.

44 W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*.

45 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*.

46 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 195 KK*; A. Marek, *Komentarz*

6. Penalizacja dyskryminacji chrześcijan na podstawie art. 194 KK

W Rozdziale XXIV Kodeksu Karnego został zawarty art. 194 KK, zgodnie z którym, kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Przedmiotem ochrony przepisu jest wolność człowieka w zakresie prawa do zachowania światopoglądu religijnego, obejmującego wyznawanie określonej religii lub jej niewyznawanie. Art. 194 KK chroni zatem m.in. wolność religii. Obejmuje ona wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania jej indywidualnie lub z innymi osobami, publicznie lub prywatnie⁴⁷. Przynależność wyznaniowa w rozumieniu art. 194 KK to zespół cech przesądzających o uczestnictwie w danej wspólnotce religijnej. Przynależnością wyznaniową jest zarówno formalny związek z określoną grupą lub kościołem jak i treść wyznawanych poglądów religijnych⁴⁸.

Art. 194 KK penalizuje wszystkie formy ograniczania (tj. umniejszania, uszczuplania) oraz pozbawiania przysługujących uprawnień. Z art. 194 KK nie wynika wprost, na czym miałyby polegać ograniczenie w prawach danej osoby. Użycie przez ustawodawcę zwrotu „w jego prawach” wskazuje, że w tym kontekście należy rozumieć jak najszerszy zakres ograniczeń praw podmiotowych. Ograniczenie obywatela w jego prawach to wszystkie zachowania mogące dotyczyć jakichkolwiek praw przysługujących na mocy Konstytucji i ustaw. Prawa te nie muszą być objęte bezpośrednio zakresem ochrony wolności religijnej. W doktrynie istnieje spór co do tego, czy art. 194 KK obejmuje także dyskryminację w sferze praw zwyczajowych⁴⁹.

Aby określić, czy nastąpiło ograniczenie praw w rozumieniu art. 194 KK, konieczne jest wykazanie, że określone prawa rzeczywiście przysługiwały konkretnej osobie. Zapowiedź ograniczenia uprawnień w przyszłości uczyniona w formie abstrakcyjnej nie wyczerpuje znamion art. 194 KK ani nie jest usiłowaniem popełnienia tego przestępstwa. Przystępstwo jest dokonane z chwilą faktycznego nastąpienia ograniczenia. Czyn jest dokonany z chwilą faktycznego, a nie tylko potencjalnego ograniczenia prawa. W doktrynie dominuje pogląd, że przestępstwo to ma charakter materialny (skutkowy)⁵⁰.

Opis czynu z art. 194 KK nie obejmuje dyskryminacji ze względu na przekonania moralne lub obyczajowe, jednak prawnokarna ochrona tego rodzaju przekonań jest uzależniona od ich ewentualnego uzasadnienia religijnego⁵¹.

Przystępstwo z art. 194 KK może być popełnione zarówno w formie działania jak i zaniechania⁵². Warunkiem karalności jest szczególna motywacja sprawcy związana z przynależnością wyznaniową lub bezwyznaniowością osoby dyskryminowanej. Motywacja należy do znamion strony podmiotowej czynu. Przynależność musi odnosić się do osoby

do art. 195 KK, LEX 2010; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 195 KK*; M. Filar, *Komentarz do art. 195 KK*.

47 Por.: W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2017; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2014; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2018; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2015.

48 W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*.

49 Szerzej: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 194 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 194 KK*; M. Filar, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2005; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*, LEX 2018; W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*.

50 Szerzej: W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 194 KK*, red. M. Filar, LEX 2016; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 194 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*.

51 W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*.

52 I. Zgoliński, *Komentarz do art. 194 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 194 KK*.

dyskryminowanej przez sprawcę⁵³. Dla przypisania odpowiedzialności za przestępstwo z art. 194 KK nie jest konieczne wykazanie określonego zaangażowania emocjonalnego ze strony sprawcy, wyrażającego się np. w chęci poniżenia, złośliwości, nienawiści. W doktrynie dominuje pogląd, że wprowadzenie określonej motywacji do ustawowych znamion czynu („ze względu na przynależność wyznaniową lub bezwyznaniowość”) przesądza, że może on zostać popełniony jedynie z zamiarem bezpośrednim. O ile jednak w przypadku dyskryminacji religijnej sprawca chce zachować się w dany sposób z powodu przekonań religijnych ofiary, to nie można wykluczyć wystąpienia sytuacji, gdy któreś z innych znamion czynu niż motyw jest objęte zamiarem ewentualnym, np. gdy sprawca nie jest pewien, czy narusza prawa, które rzeczywiście przysługują osobie pokrzywdzonej⁵⁴.

7. Penalizacja obrazy uczuć religijnych (art. 196 KK)

W Rozdziale XXIV Kodeksu Karnego został zawarty art. 196 KK. Zgodnie z treścią tego przepisu, kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Przedmiotem ochrony omawianego przestępstwa jest wolność przekonań i uczuć obywateli w sprawach wiary. Art. 196 KK odnosi się do wolności religijnej w aspekcie wewnętrznym (tj. wolności od zachowań znieważających przedmiot czci religijnej) oraz zewnętrznym (tj. wolności uzewnętrzniania wyznawanej przez daną osobę religii)⁵⁵. W uchwale z dnia 29 października 2012 r. SN wskazał, że „*Przedmiotem ochrony, do którego odnosi się przestępstwo z art. 196 k.k., jest - wynikające z wolności sumienia i wyznania - prawo do ochrony uczuć religijnych. Do tych uczuć odnieść należy wskazany w tym przepisie skutek w postaci ich obrazy*”⁵⁶.

W doktrynie daje się zauważyć spór co do możliwości jednoznacznego zdefiniowania przedmiotu czci religijnej, o którym mowa w art. 196 KK. Przedmiotami czci są wszelkie przedmioty, którym został przyznany taki status według zasad określonej religii. W przypadku chrześcijaństwa przedmiotem czci religijnej jest symbol wiary (np. krzyż), przedmioty służące do liturgii (np. szaty rytualne, hostia). Przedmiotami czci są m.in. wizerunki Boga, Matki Boskiej i świętych. W doktrynie istnieje spór co do potraktowania Boga jako przedmiotu czci w rozumieniu art. 196 KK⁵⁷.

Jako „*miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych*” należy rozumieć każde miejsce przeznaczone do tego celu, niezależnie czy przeznaczenie zostało potwierdzone w drodze administracyjnej, czy nie (np. poprzez brak zgody na odprawianie nabożeństwa w miejscu publicznym, nieudzielenie pozwolenia na budowę świątyni). Miejscami przeznaczonymi do publicznego wykonywania obrzędów religijnych są m.in. kościoły, kaplice, domy modlitwy. Za takie miejsca należy uznać również przestrzeń zajęta przez osoby uczestniczące w mszy polowej. Miejscami, o których mowa w art. 196 KK, są także ulice udostępniane w celu przeprowadzenia procesji w święto

53 Por.: P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 194 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*.

54 Por.: P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 194 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 194 KK*.

55 Por.: P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2018; W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2017; I. Zgoliński, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2018; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2014.

56 Uchwała SN z dnia 29 października 2012 r., I KZP 12/12, LEX nr 1227992.

57 Szerzej: J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2015; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 196 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*, red. M. Filar, LEX 2016.

Bożego Ciała. Miejszem takim może być również cmentarz, o ile uznawany jest przez daną wspólnotę religijną za miejsce sprawowania aktów religijnych (por. definicję miejsca świętego zawartą w kanonie 1205 Kodeksu Prawa Kanonicznego). Nie podlega ochronie na podstawie art. 196 KK miejsce, w którym osoby zbierają się spontanicznie i okazjonalnie w celu kultywowania wiary (np. prywatne mieszkanie)⁵⁸. Do publicznego charakteru czynu z art. 196 KK odniósł się SN w postanowieniu z dnia 5 marca 2015 r. w sposób następujący: „Znamiona przestępstwa określonego w art. 196 k.k., wypełnia jedynie takie znieważenie przedmiotu czci religijnej, które ma miejsce publicznie. Publiczny charakter przestępstwa z art. 196 k.k. sprowadza się do tego, że znieważenie przedmiotu czci religijnej może zostać dostrzeżone przez większą lub bliżej nieokreśloną liczbę osób. Znamie publiczności nie jest spełnione, jeśli zachowanie polegające na znieważeniu zostało zarejestrowane i przekazane następnie za pośrednictwem prasy drukowanej bądź przekazu internetowego szerszej grupie osób. Osoba, która publikuje taki przekaz może natomiast wypełniać znamiona przestępstwa określonego w art. 196 k.k. W konsekwencji, nie wypełnia znamion przestępstwa określonego w art. 196 k.k. zachowanie adresowane do osoby lub grupy osób, które dobrowolnie wyrażają zgodę na kontakt z treściami, które mogą prowadzić do obrazy uczuć religijnych”⁵⁹.

Znieważenie nie musi przybierać formy werbalnej, gdyż może polegać na każdym działaniu lub zaniechaniu. Znieważenie może nastąpić m.in. przez uszkodzenie lub zniszczenie określonego przedmiotu, w formie gestu, słowa pisanego i mówionego, filmu, happeningu. Może ono polegać np. na obelżywym wypowiedaniu się o Bogu lub Matce Boskiej, posługiwanie się wizerunkami świętych w sposób im uwłaczający⁶⁰. Znieważenie musi polegać na okazaniu lekceważenia i pogardy. Nie każde zachowanie wyrażające dezaprobatę dla religii może być potraktowane jako znieważenie. Sama krytyka poglądów głoszonych przez przedstawicieli wiary lub krytyka dogmatów wiary nie stanowią znieważenia⁶¹. Obraza uczuć religijnych w rozumieniu art. 196 KK dotyczy wyłącznie osób, które wyznają określoną religię. Przestępstwo ma charakter materialny (skutkowy). W doktrynie prezentowany jest pogląd, że zachowanie sprawcy musi wywołać skutek w postaci obrazy uczuć co najmniej dwóch osób. To stanowisko jest uzasadnione okolicznością, że w art. 196 KK użyto liczby mnogiej („innych osób”). Według innego poglądu wystarczy, aby jedna osoba poczuła się dotknięta zachowaniem sprawcy, gdyż z uwagi na zamieszczenie art. 196 KK w Rozdziale Kodeksu Karnego dotyczącym ochrony wolności sumienia i wyznania zwrot „innych osób” ma charakter wyłącznie stylistyczny⁶².

Warunkiem karalności czynu określonego w art. 196 KK jest działanie publiczne. Publiczny charakter oznacza możliwość dostrzeżenia zachowania przez większą lub bliżej nieoznaczoną liczbę osób. Cechy działania publicznego ma w szczególności znieważenie dokonane przy pomocy środków masowego przekazu⁶³. Nie jest konieczne, aby dana osoba bezpośrednio obserwowała znieważające zachowanie, gdyż decydujące znaczenie ma dotarcie znieważającej treści do tej osoby, wywołując u niej silną reakcję, która ma

58 Por.: W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 196 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*.

59 Postanowienie SN z dnia 5 marca 2015 r., II KK 274/14, LEX nr 1734689.

60 Szerzej: M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*.

61 Por.: M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*.

62 Szerzej: P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 196 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 196 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*.

63 Szerzej: A. Marek, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2010; W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*.

charakter obrazy uczuć religijnych⁶⁴. W doktrynie istnieją rozbieżne stanowiska co do oceny, czy dane zachowanie stanowi znieważenie. Prezentowane jest stanowisko, że dla uznania, iż nastąpiła obraza uczuć religijnych innych osób, nie wystarcza jedynie subiektywne odczucie osób, które czują się obrażone, lecz czynności sprawcy powinny być obiektywnie znieważające i obrażające. Według odmiennego poglądu decydujące są subiektywne odczucia potencjalnych pokrzywdzonych, gdyż wystąpienie obrazy uczuć może stwierdzić jedynie osoba, o której uczucia chodzi⁶⁵.

W doktrynie dominuje pogląd, że przestępstwo z art. 196 KK można popełnić zarówno w postaci zamiaru bezpośredniego jak i ewentualnego. Czyn z art. 196 nie wymaga szczególnej kwalifikacji motywu działania sprawcy⁶⁶. Jak wynika z treści uchwały SN z dnia 29 października 2012 r. „Przestępstwo określone w art. 196 k.k. popełnia ten, kto swoim zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym obejmuje wszystkie znamiona tego występku”. To stanowisko zostało uzasadnione w następujący sposób: „(...) oczywiste jest, że występki z art. 196 k.k. można popełnić zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i wynikowym. Z wyczerpaniem znamion tego przestępstwa będziemy mieli do czynienia wtedy, gdy działanie sprawcy polegające na publicznym znieważeniu przedmiotu czci religijnej (lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych) będzie skierowane wprost na dokonanie tego czynu, jak i wówczas, gdy sprawca, podejmuje publicznie takie czynności sprawcze, co do których godzi się, z uwagi na ich formę, że mają one charakter znieważający. W efekcie tego albo chce obrazić takim zachowaniem uczucia religijne innych osób, albo przewidując taki skutek swojego zachowania, na ten skutek godzi się”⁶⁷.

Warto przy tym zauważyć, że cel artystyczny działania sprawcy nie jest wystarczający do wyłączenia odpowiedzialności karnej za realizację znamion czynu z art. 196 KK⁶⁸. Jak wynika z treści postanowienia SN z dnia 5 marca 2015 r., „Forma artystyczna lub cel naukowy działania mającego charakter znieważający nie powodują same przez się wyłączenia odpowiedzialności karnej za obrazę uczuć religijnych bądź znieważenie publiczne przedmiotu czci religijnej”⁶⁹.

8. Art. 256 KK jako norma chroniąca przed chrystianofobią

Zgodnie z art. 256 § 1 KK kto nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Przepis ten ma znaczenie dla ścigania zachowań, których podłożem jest chrystianofobia. W omawianym aspekcie przedmiotem ochrony jest ochrona porządku publicznego przed treściami nawołującymi do nienawiści ze względów wyznaniowych. Z kolei ogólnym przedmiotem ochrony art. 256 KK jest prawidłowe funkcjonowanie państwa w sposób demokratyczny oraz podstawowe prawa i wolności obywateli⁷⁰.

Art. 256 § 1 KK statuuje przestępstwa o wieloodmianowo określonej czynności sprawczej. Przez nawoływanie należy rozumieć nakłanianie, podżeganie, namawianie,

64 Por. W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*.

65 Szerzej: M. Filar, *Komentarz do art. 196 KK*, LEX 2005; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 196 KK*.

66 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 196 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*; A. Marek, *Komentarz do art. 196 KK*.

67 Uchwała SN z dnia 29 października 2012 r., I KZP 12/12, LEX nr 1227992.

68 Szerzej: W. Wróbel, *Komentarz do art. 196 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 196 KK*.

69 Postanowienie SN z dnia 5 marca 2015 r., II KK 274/14, LEX nr 1734689.

70 Por.: A. Lach, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2018; M. Mozgawa, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2018; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2015; M. Kalitowski, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2016.

zachęcanie, skłanianie, podburzanie, podżeganie, które jest skierowane do większej, bliżej nieokreślonej liczby osób. Nawoływanie do nienawiści jest także określane mianem siania nienawiści. Penalizowane w art. 256 § 1 KK nawoływanie polega na publicznym wzywaniu w jakiegokolwiek formie (ustnie lub graficznie) do wrogości przeciwko określonej osobie lub grupie osób⁷¹. W doktrynie nienawiść, o której mowa w art. 256 KK, utożsamiana jest z silną niechęcią, wrogością⁷². W ten sam sposób nienawiść definiuje „Słownik języka polskiego PWN”, tj. jako „*uczucie silnej niechęci, wrogości do kogoś lub do czegoś*”⁷³. Tym samym należy uznać, że zwykłe (tj. leksykalne) rozumienie pojęcia nienawiści nie budzi wątpliwości przy stosowaniu art. 256 KK.

Działanie, o którym mowa w art. 256 § 1 KK musi być publiczne, np. na wiecu, zgromadzeniu wyborczym, podczas strajku, na posiedzeniach kolegialnych organów państwowych. Możliwe jest także wykorzystanie przez sprawcę Internetu. Czyn z art. 256 § 1 KK we wszystkich postaciach ma charakter formalny, gdyż do jego zaistnienia nie jest wymagane, aby podjęte działania wywołały określone skutki, choćby w sferze psychiki odbiorców. Ewentualne efekty zachowania sprawcy nie należą do znamion przestępstwa. Przestępstwo dokonane jest z momentem nawoływania do nienawiści⁷⁴.

Zgodnie z art. 256 § 2 KK, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Przedmiotem bezpośredniego działania sprawcy są: druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierający treść, o której mowa w art. 256 § 1 KK. Pojęcie druku obejmuje każdy rodzaj i formę drukowanego tekstu, np. książki, prasę, ulotki, plakaty. NAGRANIAMI są wszelkie utwalone na nośnikach wypowiedzi, w tym m.in. przemówienia, wywiady, piosenki. Jako „*inny przedmiot*” należy traktować dowolny przedmiot będący nośnikiem wskazanej treści określonej w § 1, np. obrazy, rzeźby, materiały reklamowe⁷⁵. Jako czynności wykonawcze zostały wskazane w art. 256 § 2 KK bardzo kazuistycznie określone formy zachowania sprawcy⁷⁶. Produkowanie to wszelkie czynności zmierzające do wytworzenia przedmiotów wymienionych w art. 256 § 2 KK. Utwalaniem jest rejestracja określonych treści na nośniku. Sprowadzanie dotyczy importowania, obrotu krajowego, a także sprowadzania określonych w § 1 treści z Internetu. Nabywanie może nastąpić np. na podstawie sprzedaży, darowizny. Poprzez „*prezentowanie*” należy rozumieć wszelkie sposoby umożliwienia odbioru treści, np. pokazywanie, zaznajamianie. Przewożeniem jest przemieszczanie przedmiotu przy użyciu środków transportu, a przesyłaniem – przemieszczanie na odległość np. za pomocą środków łączności. Art. 256 § 2 KK penalizuje także posiadanie i przechowywanie treści, o których mowa w § 1. Jako przechowywanie należy rozumieć przetrzymanie przedmiotu na żądanie lub za zgodą innej osoby z obowiązkiem zwrotu⁷⁷.

Zamiarem sprawcy czynu z art. 256 § 2 KK jest realizacja znamion określających czynność sprawczą w tym celu, aby przedmioty „*rozpowszechnić*”, tj. uczynić szeroko dostępnym, z możliwością zapoznania się z nimi przez bliżej nieokreśloną liczbę osób. Z

71 Szerzej: D. Gruszecka, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2014; M. Mozgawa, *Komentarz do art. 256 KK*; A. Marek, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2010; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 256 KK*.

72 Por.: M. Mozgawa, *Komentarz do art. 256 KK*; Z. Ćwiąkalski, *Komentarz do art. 256 KK*, LEX 2017; A. Marek, *Komentarz do art. 256 KK*.

73 <https://sjp.pwn.pl> [data dostępu: 1 lipca 2019 r.].

74 Por.: A. Lach, *Komentarz do art. 256 KK*; Z. Ćwiąkalski, *Komentarz do art. 256 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 256 KK*; M. Kalitowski, *Komentarz do art. 256 KK*.

75 Z. Ćwiąkalski, *Komentarz do art. 256 KK*.

76 M. Kalitowski, *Komentarz do art. 256 KK*.

77 Szerzej: D. Gruszecka, *Komentarz do art. 256 KK*.

uwagi na znamiona czasownikowe zachowania, które zostały określone w art. 256 § 1 KK oraz działanie w celu rozpowszechniania, o którym mowa w art. 256 § 2 KK, należy przyjąć, że oba przestępstwa mogą być popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim⁷⁸.

Zgodnie z art. 256 § 3 KK nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego określonego w § 2, jeżeli dopuścił się tego czynu w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej. Art. 256 § 3 KK zawiera ustawowy kontratyp w odniesieniu do penalizowanych w § 2 zachowań. Może on dotyczyć tylko sytuacji, gdy rzeczywiście mamy do czynienia z działalnością, o której mowa w art. 256 § 2 KK, a nie z jej pozorowaniem mającym na celu nawoływanie w ukryty sposób do nienawiści⁷⁹.

9. Penalizacja znieważenia i naruszenia nietykalności chrześcijan (art. 257 KK)

Zgodnie z art. 257 KK kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Przedmiotem ochrony, do którego odnosi się czyn z art. 257 KK, jest porządek publiczny opierający się na wzajemnym szacunku i akceptacji różnic, w tym różnic wyznaniowych. Za przedmiot ochrony należy także uznać godność, cześć i nietykalność człowieka. Cześć i nietykalność jest rozpatrywana w odniesieniu do funkcjonowania całego porządku publicznego⁸⁰.

Określenie „znieważa” występuje w art. 257 KK w tym samym znaczeniu co w art. 216 KK. Przez znieważenie należy rozumieć naruszenie czci i godności przysługującej każdemu człowiekowi. Zniewagi można dopuścić się m.in. wypowiedzią ustną, okrzykiem, gestem, pismem, wizerunkiem⁸¹. Należy rozważyć społeczny odbiór zachowania sprawcy znieważenia przez pryzmat generalnie akceptowanych norm obyczajowych. Wypowiedź powinna mieć obiektywnie charakter znieważający. Nie jest wystarczające przyjęcie kryterium subiektywnego przekonania ofiary. Powinno się również uwzględnić lokalne znaczenie danych słów, które mogą mieć charakter obraźliwy w danej społeczności, względnie być w określonym środowisku lub sytuacji uznane za dopuszczalne. Przy kwalifikacji jako zniewagi danego zachowania konieczny jest jego związek z motywacją dyskryminacyjną np. wobec przedstawicieli innego wyznania⁸². Działaniem publicznym w rozumieniu art. 257 KK jest działanie skierowane do nieokreślonej liczby osób⁸³.

Użyte w art. 257 KK określenie „*narusza nietykalność cielesną*” występuje w tym samym znaczeniu co w art. 217 KK. Naruszeniem nietykalności będzie każda forma ingerencji sprawcy w obręb swobody dysponowania przez pokrzywdzonego swoim ciałem, bez względu na to, czy kontakt fizyczny wywołał ból lub pozostawił ślady na ciele pokrzywdzonego⁸⁴. Sprawca, naruszając nietykalność cielesną, realizuje ustawowe znamiona czynu z art. 257 KK jedynie wówczas, gdy powodem jego działania jest przynależność pokrzywdzonego do kategorii określonych w tym przepisie⁸⁵.

Przedmiotem bezpośredniego działania sprawcy przy znieważaniu jest „*grupa*

78 Por.: A. Lach, *Komentarz do art. 256 KK*; Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 256 KK*.

79 Szerzej: A. Lach, *Komentarz do art. 256 KK*; A. Marek, *Komentarz do art. 256 KK*; Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 256 KK*.

80 Por.: A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2018; M. Mozgawa, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2018; Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2017; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2014.

81 A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*.

82 Szerzej: Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 257 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*.

83 A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*.

84 Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 257 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*.

85 M. Mozgawa, *Komentarz do art. 257 KK*.

ludności” lub „poszczególnej osobie”. Jako „grupę ludności” należy rozumieć co najmniej trzy osoby. W odniesieniu do naruszenia nietykalności ustawa mówi o „innej osobie”, ale pojęcie „poszczególnej osoby” należy uznać za tożsame z pojęciem „innej osoby”⁸⁶. W przypadku znieważenia czyn ma charakter formalny, a w przypadku naruszenia nietykalności – charakter materialny, gdyż wówczas musi dojść do realizacji znamienia skutku⁸⁷.

W doktrynie istnieje spór co do tego, czy popełnienie przestępstwa z art. 257 KK może nastąpić jedynie z zamiarem bezpośrednim czy również ewentualnym. Przeważa pogląd, że czyn można popełnić tylko w zamiarze bezpośrednim. Jest to argumentowane faktem, że w art. 257 KK zostało zawarte znamię „z powodu”. Poza tym, jeżeli zachowanie sprawcy ma wynikać z wyraźnie wskazanego motywu działania, którym jest określona przynależność osób, przestępstwo może być popełnione w zamiarze bezpośrednim (przestępstwo kierunkowe). Sprawca musi bowiem zarówno mieć świadomość danych cech pokrzywdzonego, np. wyznania, jak i chcieć naruszenia jego godności właśnie i przede wszystkim z powodu tych cech. W myśl odmiennego poglądu strona podmiotowa czynu polega także na umyślności w postaci zamiaru ewentualnego. Znieważenie może nastąpić z zamiarem ewentualnym np. gdy sprawca, wypowiadając się publicznie, świadomie używa słów, co do których tylko przypuszcza, że mogą mieć obraźliwy charakter dla określonej kategorii osób, o których mowa w art. 257 KK, ale nie wyklucza, że taki charakter mają użyte słowa. O naruszeniu nietykalności w zamiarze ewentualnym można mówić np. gdy sprawca, machając ręką przed twarzą innej osoby, godzi się z tym, że w pewnym momencie może ją uderzyć⁸⁸.

Warto dodać, że istnieje pogląd, iż motywacja sprawcy czynu z art. 257 KK może zostać potraktowana jako działanie bez powodu lub z błędnego powodu w rozumieniu art. 115 § 21 KK, co ma wpływ na zastosowanie przepisu art. 57a § 1 KK (charakter chuligański). Przyjęcie chuligańskiego charakteru nie może być jednak dokonywane automatycznie⁸⁹.

10. Podsumowanie

Mając na uwadze okoliczność, że chrystianofobię należy rozpatrywać na gruncie prawa karnego jako motywację do popełniania różnych przestępstw, na zakończenie należy omówić możliwość pozostawiania powołanych w pkt 4-9 przepisów Kodeksu Karnego w zbiegu z innymi przepisami, a także relacje omówionych w pkt 4-9 przestępstw do innych czynów karalnych. W tym ostatnim aspekcie warto zauważyć, że zachowanie sprawcy ma najczęściej charakter polimotywacyjny⁹⁰.

W odniesieniu do art. 118 § 1 i 2 KK możliwy jest zbieg tych przepisów z art. 117 § 1 KK i art. 120 KK. Należy również wziąć pod uwagę możliwy zbieg rzeczywisty z art. 120 KK, a także z przepisami dotyczącymi przerywania ciąży (art. 152-154 KK). Art. 118 jest *lex specialis* w stosunku do art. 194 KK⁹¹.

Przepis art. 119 § 1 KK stanowi typ kwalifikowany wobec czynu z art. 257 KK. Różnica pomiędzy przestępstwami z art. 119 KK i z art. 257 KK polega na sposobie

86 Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 257 KK*.

87 M. Mozgawa, *Komentarz do art. 257 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*.

88 Szerzej: A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*; A. Marek, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2010; M. Kalitowski, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2016; M. Mozgawa, *Komentarz do art. 257 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 257 KK*, LEX 2015; Z. Cwiakalski, *Komentarz do art. 257 KK*.

89 Szerzej: M. Mozgawa, *Komentarz do art. 257 KK*; A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*.

90 M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 148 KK*, LEX 2018.

91 Por.: M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 118 KK*; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 118 KK*; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 118 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 118 KK*.

działania sprawcy. Art. 119 KK może pozostawać w zbiegu z przepisami typizującymi przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Art. 119 może pozostawać w zbiegu kumulatywnym ze znęcaniem się. Nie zachodzi zbieg art. 119 KK z przestępstwem groźby karalnej i z przestępstwem naruszenia nietykalności cielesnej. Art. 119 § 1 KK pozostaje w pomijalnym zbiegu z art. 191 § 1 KK⁹². Art. 119 § 1 stanowi przepis szczególny wobec art. 194 KK w zakresie, w jakim dotyczy on grup wyznaniowych⁹³.

Art. 126a KK może pozostawać w zbiegu z art. 118-119 § 1 KK i art. 120-125 KK. Przepis art. 126a KK jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 255 KK⁹⁴.

W przypadku podejmowania przez sprawcę złośliwego przeszkadzania w wykonywaniu aktów religijnych, o których mowa w art. 195 § 1 KK, przy użyciu groźby bezprawnej lub przemocy uzasadniona jest kumulatywna kwalifikacja prawna przestępstwa na podstawie art. 191 § 1 KK w zw. z art. 195 § 1 KK. Art. 195 § 1 KK może pozostawać w zbiegu z art. 196 KK, który penalizuje obrazę uczuć religijnych innych osób, a także z art. 262 KK. Z kolei dla ochrony niepublicznych aktów religijnych mogą ewentualnie znaleźć zastosowanie przepisy art. 191 KK lub art. 194 KK⁹⁵.

Jeżeli sprawca przeszkadza w pogrzebie o charakterze religijnym, opis czynu z art. 195 § 2 KK jest wystarczający dla oddania karygodności zachowania i nie jest konieczne przyjęcie dodatkowej kwalifikacji z art. 195 § 1 KK. Gdy sprawca czynu z art. 195 § 2 KK dokonał równoległe znieważenia zwłok, prochów ludzkich lub miejsca spoczynku zmarłego, uzasadniona jest kumulatywna kwalifikacja przestępstwa na podstawie art. 195 § 2 KK w zw. z art. 262 KK. Jak wskazano wyżej, możliwy jest zbieg kumulatywny art. 195 § 2 KK z art. 191 § 1 KK, gdy przeszkodzenie uroczystościom, o których mowa w art. 195 § 2 KK polegało na użyciu przemocy wobec osoby lub groźby jej użycia⁹⁶.

Art. 194 KK jest podstawowym przepisem prawa karnego, który dotyczy dyskryminacji religijnej. Każdy z przepisów części szczególnej KK może znaleźć zastosowanie w przypadku dyskryminacji, jeżeli przestępstwo motywowane przekonaniem religijnym pokrzywdzonego zostało skierowane jednocześnie przeciwko dobru chronionemu przez dany przepis. Zaistnieje wówczas kumulatywna kwalifikacja na podstawie tego przepisu oraz na podstawie art. 194 KK. Gdy sprawcą dyskryminacji z powodów religijnych był funkcjonariusz publiczny, zachowanie powinno być kumulatywnie kwalifikowane w oparciu o art. 194 KK i art. 231 KK⁹⁷.

W przypadku popełnienia czynu z art. 196 KK dopuszczalna jest jego kumulatywna kwalifikacja z innymi przepisami zawartymi w Rozdziale XXIV, tj. z art. 194 lub 195 KK⁹⁸.

Przepis art. 256 KK może pozostawać we właściwym zbiegu z art. 257 KK. Możliwe jest przyjęcie realnego zbiegu przestępstw (art. 85 KK), jeżeli sprawca czynu z art. 256 § 1 KK dopuszcza się jednocześnie czynu przeciwko życiu lub zdrowiu osób, względem

92 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 119 KK*; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 119 KK*; M. Rams, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 119 KK*; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 119 KK*; T. Bojarski, *Komentarz do art. 119 KK*; M. Duda, *Przestępstwa...*, s. 192; A. Marek, *Komentarz do art. 119 KK*, LEX 2010.

93 J. Sobczak, W. Sobczak, *Ograniczanie człowieka w jego prawach ze względu na przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Nr 1, 2012, s. 76; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 119 KK*.

94 Szerzej: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 126a KK*; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 126a KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 126a KK*.

95 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 195 KK*; N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 195 KK*.

96 Por.: I. Zgoliński, *Komentarz do art. 195 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 195 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 195 KK*; M. Berent [w:] *Komentarz do art. 195 KK*, red. M. Filar, LEX 2016; M. Filar, *Komentarz do art. 195 KK*.

97 Por.: N. Kłaczyńska, *Komentarz do art. 194 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 194 KK*; W. Wróbel, *Komentarz do art. 194 KK*.

98 I. Zgoliński, *Komentarz do art. 196 KK*; P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz do art. 196 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 196 KK*.

których nawołuje do nienawiści⁹⁹.

Zbieg przepisu art. 257 KK z art. 216 KK ma charakter pozorny, gdyż art. 257 KK jest *lex specialis* wobec art. 216 KK. Również art. 217 KK ulega wyłączeniu, gdyż w tym przypadku art. 257 KK jest przepisem szczególnym. Dokonane przez sprawcę naruszenie nietykalności musi się ściśle wiązać z określonym w art. 257 względem, np. wyznaniem pokrzywdzonego. W przeciwnym razie pozostaje kwalifikacja z art. 217 KK. To samo dotyczy znieważenia, o którym mowa w art. 257 KK. Gdy sprawca jedną wypowiedzią znieważa zarówno osoby wskazane w art. 257 KK, jak i osoby, które np. im pomagają, a które same nie należą do obrażanej grupy, można rozważyć zbieg rzeczywisty i kumulatywną kwalifikację na podstawie art. 257 i 216 KK. Znieważenie grupy ludności albo poszczególnej osoby z powodu jej przynależności wyznaniowej, które zostało dokonane niepublicznie nie może powodować odpowiedzialności na podstawie art. 257 KK, a jedynie na podstawie art. 216 KK. Również naruszenie nietykalności cielesnej popełnione niepublicznie będzie skutkowało odpowiedzialnością za czyn z art. 217 KK¹⁰⁰.

Skoro chrystianofobia jest motywacją działania sprawcy czynu, należy ją mieć na uwadze już na etapie postępowania przygotowawczego, jeżeli są ku temu przesłanki, tj. gdy wynika ona z charakteru danego zachowania, co do którego zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa (nie tylko jednego z tych, które zostały omówione w pkt 4-9). Chrystianofobię jako motywację należy również rozpatrywać w postępowaniu rozpoznawczym, gdy akt oskarżenia wpłynie do sądu. W postępowaniu karnym motywacja ma wpływ: na kwalifikację prawną czynu, winę, stopień zawinienia, stopień społecznej szkodliwości czynu, a także na wymiar orzeczonej wobec danego sprawcy kary.

Nie ma konieczności modyfikowania przepisów prawa karnego w zakresie ścigania czynów zabronionych, motywowanych chrystianofobią. Na gruncie polskiego prawa karnego istnieją wystarczające mechanizmy, gwarantujące ochronę przed zjawiskami motywowanymi nienawiścią lub uprzedzeniami wobec chrześcijaństwa i chrześcijan.

Streszczenie:

Chrystianofobia jako motywacja może prowadzić do popełniania przestępstw przeciwko chrześcijaństwu oraz chrześcijanom.

W artykule zostały omówione przepisy polskiego prawa karnego, które chronią chrześcijan przeciwko dyskryminacji i uprzedzeniom na tle religijnym. Polski Kodeks Karny z 1997 r. zawiera szereg regulacji, które chronią prawa chrześcijan. Te regulacje są wystarczające do zwalczania przejawów chrystianofobii w Polsce.

Słowa kluczowe:

chrystianofobia, Polska, prawo polskie, prawo karne, uprzedzenia, dyskryminacja na tle religijnym

Ostateczna wersja tego artykułu ukaże się na stronie <https://ordoiuris.pl/> lub <http://kulturaprawna.pl/>

Protection against christianophobia in Polish penal law

Abstract:

Christianophobia appears in many different forms. Christianophobia as a motivation can lead to crimes against Christians and Christianity.

The paper focuses on regulations of Polish penal law which protect Christians against discrimination and prejudice. The Polish Criminal Code of 1997 includes a variety of regulations to protect rights of Christians. These regulations are sufficient to combat christianophobia in Poland.

Key words:

christianophobia, Poland, Polish law, penal law, prejudice, religious bias

A final version of this article will appear on <https://ordoiuris.pl/> or <http://kulturaprawna.pl/>

99 Por.: M. Mozgawa, *Komentarz do art. 256 KK*; Z. Cwiągalski, *Komentarz do art. 256 KK*; J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 256 KK*; M. Duda, *Przestępstwa...*, s. 193.

100 Por.: J. Sobczak, *Język nienawiści w kampaniach wyborczych*, Przegląd Wyborczy. Biuletyn informacyjny, Nr 4-6, 2017, s. 62, https://pkw.gov.pl/pliki/1511254679_4-6-2017.pdf [data dostępu: 2 lipca 2019 r.]; A. Lach, *Komentarz do art. 257 KK*; Z. Cwiągalski, *Komentarz do art. 257 KK*; D. Gruszecka, *Komentarz do art. 257 KK*; M. Duda, *Przestępstwa...*; A. Marek, *Komentarz do art. 257 KK*.

Literatura:

- Berent M. [w:] *Komentarz do KK*, red. M. Filar, LEX 2016.
- Bojarska M., *Marginalizacja i wykluczenie społeczne ze względu na inność kulturową – rozmiary zjawiska i próby normalizacji*, Dyskurs Pedagogiczny, Tom 9, 2013, s. 145-152.
- Bojarski J., *Komentarz do KK*, LEX 2016.
- Bojarski T., *Komentarz do KK*, LEX 2015.
- Budyn-Kulik M., *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, Prawo w działaniu. Sprawy karne, Nr 30, 2017, s. 37-138.
- Budyn-Kulik M., *Komentarz do KK*, LEX 2018.
- Budyn-Kulik M., *Środek karny pozbawienia praw publicznych. Analiza dogmatyczna i praktyka orzecznicza*, Prawo w działaniu. Sprawy karne, Nr 23, 2015, s. 104-160.
- Ćwiąkalski Z., *Komentarz do KK*, LEX 2017.
- Duda M., *Czy Kościół w Europie ma przyszłość?* [w:] *Veritati et Caritati, Tom I, Ukazać piękno wiary*, red. M. Terka, J. Kapuściński, Ł. Laskowski, Wydawnictwo Naukowe Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie, Częstochowa 2013, s. 173-184.
- Duda M., *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016, <http://www.uwm.edu.pl/kryminologia/wp-content/uploads/2017/02/Przest%C4%99pstwa-z-nienawi%C5%9Bci.-Studium-prawnokarne-i-kryminologiczne-tekst.pdf> [data dostępu: 5 lipca 2019 r.].
- Filar M., *Komentarz do KK*, LEX 2005.
- Gardocki L., *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Nr 2, 2013, s. 29-41.
- Gruszecka D., *Komentarz do KK*, LEX 2014.
- Hofmański P., Sakowicz A., *Komentarz do KK*, LEX 2016.
- Kalitowski M., *Komentarz do KK*, LEX 2016.
- Klączyńska N., *Komentarz do KK*, LEX 2014.
- Kozłowska-Kalisz P., *Komentarz do KK*, LEX 2018.
- Lach A., *Komentarz do KK*, LEX 2018.
- Marek A., *Komentarz do KK*, LEX 2010.
- Mozgawa M., *Komentarz do KK*, LEX 2018.
- Oczkowski T., *Komentarz do KK*, LEX 2018.
- Piórkowska-Flieger J., *Komentarz do KK*, LEX 2015.
- Rams M., Szewczyk M., *Komentarz do KK*, LEX 2017.
- Sadłoń W., *Wolność religijna w parafiach katolickich w Polsce w latach 2012–2014. Raport z badań* [w:] *Wolność religijna. Wybrane zagadnienia*, red. W. Cisło, M. Olszówka, W. Sadłoń, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Warszawa 2018, s. 224-238.
- Sobczak J., *Język nienawiści w kampaniach wyborczych*, Przegląd Wyborczy. Biuletyn informacyjny, Nr 4-6, 2017, https://pkw.gov.pl/pliki/1511254679_4-6-2017.pdf [data dostępu: 2 lipca 2019 r.].
- Sobczak J., Sobczak W., *Ograniczanie człowieka w jego prawach ze względu na przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Nr 1, 2012, s. 67-96
- Szczepaniec M., *Zasada indywidualizacji kary na gruncie kodeksu karnego z 1997 r.*, Zeszyty Prawnicze, Z. 4, 2012, s. 175-187.
- Tyszkiewicz L., *Komentarz do KK*, LEX 2016.
- Wojciszke B., *Psychologia władzy*, Nauka, Nr 2, 2011, s. 51-69.
- Wróbel W., *Komentarz do KK*, LEX 2016.
- Yancey G., *Hostile Environment: Understanding and Responding to Anti-Christian Bias*, InterVarsity Press, Downers Grove 2015.
- Zgoliński I., *Komentarz do KK*, LEX 2018.